

Stockholm 2018-09-24

REMISSYTTRANDE SOU 2018:23

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Konstnär – oavsett villkor?

Konstnärspolitiska utredningen SOU 2018:23

Inledning

Sveriges Författarförbund (SFF) tackar för möjligheten att yttra sig över rubricerat betänkande.

Sveriges Författarförbund är en facklig organisation för verksamma författare och litterära översättare. För närvarande har förbundet drygt 3 000 medlemmar. Vi har funnits sedan 1893 och ser som vår uppgift att tillvarata och bevaka medlemmarnas juridiska, ekonomiska och ideella intressen, men också att erbjuda en plattform för brett och internationellt utbyte av erfarenheter mellan författare och översättare. SFF har också i uppgift att ständigt försvara yttrandefriheten och därmed säkerställa rätten till fri debatt. SFF:s mål är en stark och sammanhållen yrkesgrupp som tillsammans kan arbeta för att stärka författarnas och översättarnas rättigheter.

Sammanfattning

SFF har valt att koncentrera sitt yttrande på de avsnitt som direkt berör författare och litterära översättares förutsättningar att utöva sitt yrke. Frånvaron av yttranden över avsnitt i betänkandet får inte tolkas som instämmanden i utredningens förslag. Sveriges Författarförbund svarar genom KLYS på utredningen i sin helhet.

SFF måste inledningsvis kommentera att översättares och författares perspektiv genomgående saknas i utredningen; det är mycket allvarligt eftersom våra yrkesgrupper, liksom övriga konstnärer, har stora behov av en konstnärspolitik som är anpassad efter deras verklighet och villkor. Vi utvecklar detta närmare nedan, i stycket "Kommentarer om utredningen". Avsaknaden av beskrivningar och analys orsakar dessvärre även att förslag blir otydliga ur litterära upphovspersoners synvinkel och till att förslag på insatser uteblir, vilket vi kommenterar under rubriken "Kommentarer om utredningen".

Till utredningens förslag ställer sig SFF enligt följande.

SFF tillstyrker **motiv och inriktning** för konstnärspolitiken, men vill se ett viktigt tillägg. *Konstnärspolitiken skall bidra till bättre sociala och ekonomiska villkor för professionella konstnärer så att de kan försörja sig på sin konstnärliga verksamhet och har möjlighet att utveckla sitt konstnärskap.*

SFF har inga invändningar mot en fortsatt användning av **begreppet** konstnär i den breda bemärkelsen inom konstnärspolitiken. Det är dock nödvändigt att i större utsträckning visa att begreppet omfattar konstnärligt verksamma inom *alla* konstområden, även ordområdet.

SFF delar i stort utredningens bedömning vad gäller **åtgärder**, men vill se ett förtydligande om upphovsrättens centrala roll.

I anslutning till kapitel 9.3 **de konstnärliga utbildningarna** vill SFF understryka att det är häpnadsväckande att i princip inga beskrivningar av författares och översättares utbildningar ges i en konstnärspolitisk utredning som inbegriper ordområdet. SFF vill vidare framföra att ord bör vara en tydligare del av Kulturskolans uppdrag.

Vad gäller förslaget om **produktionshus för unga** välkomnar SFF förslaget, men liksom tidigare ser SFF ett behov av att understryka att ordområdet och litterära uttryck självklart skall vara en del av produktionshusens verksamhet.

Att **digitaliseringens påverkan** har varit stor när det gäller konstnärers yrkesutövande är SFF enig med utredningen om. Beträffande insatser är det angeläget att det litterära arvet digitaliseras och SFF menar att detta bör kunna samordnas med det pågående arbetet i Litteraturbanken. SFF väljer i övrigt att inte uttala sig om de specifika förslagen som läggs eftersom vi har svårt att avgöra hur verkningsfulla de är ur ett konstnärspolitiskt perspektiv.

SFF avfärdar förslaget om **residensprogram på myndigheter**. För litterära upphovspersoner vore residensprogram på skolor, inklusive folkhögskolor, universitet och högskolor, samt bibliotek däremot av stort värde.

SFF tillstyrker däremot förslaget om nya **internationella residensprogram** och välkomnar särskilt att författare och översättare uttryckligen inbegrips.

SFF välkomnar ett statsbidrag för försöksverksamhet med en **allians för konstnärliga upphovsmän/upphovspersoner**. SFF skulle gärna se att detta utreddes av en bred expertgrupp från olika myndigheter som kan ta ett samlat grepp i frågan så att även litterära upphovspersoner ges del i trygghetssystem. SFF anser inte att de 15 miljoner kronor som tillförs i försöket är tillräckliga på sikt.

SFF tillstyrker förslaget om **ökade anslag till centrubildningarna**.

Vad gäller den så kallade tillitsmodellen avfärdar SFF den nya **förordningen om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet** som slopar den kulturområdesindelning som finns idag. SFF välkomnar förslaget om fortsatt kultursamverkansmodell men måste understryka regionernas ansvar att hämta in synpunkter och förslag från alla olika konstområden. SFF menar mot bakgrund av utredningen att det kan ifrågasättas om 25 miljoner i ökat budgetutrymme är tillräckligt. SFF föreslår

vidare att regionerna i efterhand skall redovisa hur deras användning av resurserna påverkar de professionella konstnärernas arbetsmarknad.

SFF välkomnar förslagen som rör **kulturarrangörer i hela landet**, men måste påminna om att i analysen inte bortse ifrån författares och översättares villkor och det arbete som arrangörsleden där utför eller inte utför.

SFF välkomnar förslagen som rör **konstbildningen**, men måste påminna om den viktiga bildningsinsats som översättar- och författarbesök utgör på skolor och bibliotek.

SFF välkomnar förslagen om att **bibliotekersättningen** bör finnas kvar och särskilt att det skall prövas om den även skall omfatta e-böcker. SFF menar att det finns skäl att öka budgeten på detta område och samtidigt göra fler ersättningar pensionsgrundande. Vad gäller talböcker vill SFF framhålla att talboksersättningen idag minskar per exemplar i förhållande till tidigare nivå.

SFF vänder sig kraftfullt mot förslaget om **redovisning av stipendier**, vilket går stick i stäv med principen om armlängds avstånd.

SFF välkomnar förslaget som rör **bedömningsgrupper** och instämmer i att modellen fungerar väl.

SFF välkomnar utredningens förslag om utökad **budgetram** för konstnärspolitiken. Vi vill dock framhålla att 225 miljoner kronor inte är tillräckligt. SFF ifrågasätter att de föreslagna åtgärderna till sin helhet skall inrymmas under utgiftsområde 17. Bland förslagen saknar SFF utökade anslag till offentligt ersättningar och bidrag, något som är av största vikt för litterära upphovspersoner.

Slutligen ställer sig SFF positiv till möjligheten att **Allmänna Arvsfondens** medel även skulle kunna vara tillgängliga för konstnärer.

Kommentarer om utredningen

Sveriges Författarförbundet (SFF) välkomnar SOU 2018:23, "Konstnär – oavsett villkor?". Utredningen innehåller en gedigen kartläggning över de villkor som konstnärligt yrkesverksamma lever under idag. En liknande genomlysning har inte gjorts på 15 år. Utredningen visar tydligt behovet av reformer och ekonomiska satsningar på det konstnärspolitiska området. Samtidigt anser SFF att utredningen har allvarliga brister i beskrivningar av författares och översättares villkor, vilka vi redogör för nedan.

Konstnärsbegreppet

Utredningen använder begreppet konstnär istället för kulturskapare, men trots utredarnas försök att definiera ordet konstnär faller alltför ofta författares och översättares perspektiv bort. Det är bekymmersamt att utredningen föreslår att alla konstnärligt verksamma grupper skall inordnas under ett gemensamt begrepp "konstnär", när inte ens utredningen själv lyckas hantera det tänkta begreppet. SFF undrar om den föreslagna konstnärspolitiken verkligen omfattar exempelvis sakprosaförfattare och översättare?

Digitaliseringens följder

Sannolikt uteblir perspektiven eftersom utredarna i somliga frågor vänt sig till andra organisationer inom ordområdet än SFF för sin kunskapsinhämtning. Sveriges författarfond får tjäna som den

huvudsakliga expertinstansen, vilket i många fall är alldeles rimligt; med fondens fördelning av arbetsstipendier och bibliotekersättning är den av yttersta vikt för upphovspersonerna. Anmärkningsvärt är att utredarna enbart vänt sig Svenska Förläggareföreningen, som tillvaratar en stor del av de svenska förlagens intressen, vid frågor som rör författares och översättares villkor i förhållande till bokbranschen, särskilt med avseende på digitaliseringens påverkan på upphovsrätten och etablerade branschvillkor. SFF äger, med sina cirka 3000 medlemmar, betydande kunskaper om de ideella, ekonomiska och juridiska villkoren för litterärt verksamma personer i Sverige. SFF bistår författare och översättare i frågor som rör yttrandefrihet, upphovsrätt, avtal, arvoden, pension, sjukförsäkringar med mera och har som ingen annan organisation insyn i hur bokmarknaden påverkar de litterära upphovspersonerna.

Detta leder till ensidiga och icke tillförlitliga framställningar av digitaliseringens följder för litterära upphovspersoner. Trots att utredningen exempelvis i 6.4.1 uppmärksammar att konstnärerna inte alltid gynnas av den digitala ekonomin saknas denna väsentliga nyansering när Svenska Förläggareföreningen ensidigt tillåts beskriva de digitala formatens betydelse för de litterära upphovspersonerna i 6.5.2.

Enligt denna beskrivning berörs författare (och översättare) inte på ett avgörande vis av den digitala ekonomin, eftersom "formen för berättelsens återgivning" ändå inte har någon betydelse. Med hänsyn till de ekonomiska villkor som råder för författare och översättare vid utgivningen av litterära verk stämmer inte detta. Digitaliseringen har tydliga implikationer på de litterära upphovspersonernas situation, eftersom det i allra högsta grad är avgörande i vilken form ett verk utges. Den största delen av arvodet som utgår till författaren eller översättaren består dels av ersättning för arbetet, dels ersättning för normalutgåvan, sålunda den tryckta boken. Ersättningarna till de litterära upphovspersonerna från de digitala formaten utgör en försvinnande liten del av inkomsten, samtidigt som försäljningen av de digitala formaten alltså är lägre än försäljningen av den tryckta boken. Ljudboksförsäljningen ökar visserligen, och skulle i framtiden i den bästa av världar även föranleda ökade intäkter för författare och översättare – under förutsättning att ersättning för varje nyttjande av verket garanteras. Genomgående ger utredningen sken av att den nedladdningsbara ljudboken är den förhärskande formen för utgivning av litteratur och utgör författares och översättares största inkomstkälla, vilket inte är fallet.

SFF vill uppmärksamma beslutsfattarna på bruket av ordet "berättelse". I takt med ökningen av digitala format har många förlag tillägnat sig en syn på det litterära verket som något som skulle vara oberoende av sin utgivningsform. I enlighet med det har man gjort avsteg från det i upphovsrättslagen kodifierade begreppet "verk" och lanserat begreppet "berättelse". SFF kan konstatera att förlag i namn av "berättelsen" ruckat på de ideella, ekonomiska och upphovsrättsliga principer som utredningen själv i 8.4.1 varnar för kan komma att äventyras i och med den ökade digitaliseringen. För att säkra att upphovsrättslagen åtlöds och upphovsrättsliga principer efterlevs förordar SFF att begreppet "verk" i stället alltid skall användas. SFF instämmer därför med utredningen att det är av yttersta vikt att upprätthålla specifikationsprincipen och värna etablerade branschvillkor rörande exempelvis skäliga avtalstider, skäliga ersättningar för nyttjanden av verket i olika format.

Utbildningar

Att författar- och översättarperspektivet är uppenbart bristfälligt belyst i utredningen blir tydligt bland annat i kapitel 4 rörande utbildningar. Under 4.4.2 nämns inga utbildningar i litterärt skrivande, så som Författarskolan vid Lunds universitet eller Akademin Valand, som är en del av konstnärliga fakulteten i Göteborg, som förutom sin banbrytande utbildning för författare, *Litterär gestaltning* (omnämnd i en fotnot), även har ett konstnärligt magisterprogram i litterär översättning som saknar motstycke i de övriga nordiska länderna. Folkhögskolornas stora betydelse för det litterära Sverige försummas helt; skrivarutbildningarna på exempelvis Biskops-Arnö och Skurup vilka i decennier varit viktiga plantskolor för många författare. Författares och översättares utbildning är ofta både lång och bred innehållande universitetsutbildningar inom litteraturvetenskap, historia, filosofi med mera. När den regionala kulturpolitiken och folkhögskolornas roll beskrivs är det inte många exempel som rör ordområdet trots att folkhögskolor spelar en stor roll både som utbildare och arbetsgivare för författare och översättare.

Branschernas bidrag

I kapitel åtta, nuvarande insatser för konstnärerna, och närmare bestämt i beskrivningen av branschernas bidrag och stipendier nämns STIM:s och Teaterförbundets verksamhet. För att göra bilden fullständig vill SFF informera om de bidrag och stipendier SFF delar ut på ordområdet. Förutom den nämnda statliga talboksersättningen om cirka 8,6 miljoner kronor som SFF administrerar via ALIS så utlyser SFF närmare 18 miljoner kronor i stipendier med upprinnelse i kollektiva förvaltningsersättningar och avtal. SFF lämnade 35 bidrag genom olika understödsfonder och förmedlade närmare 120 vistelsestipendier under 2017. Till det kommer arbetsrum och andra stipendier via olika stiftelser till ett värde av cirka 800 000 kronor.

Vi vill även belysa ALIS (Administration av litterära rättigheter i Sverige) viktiga verksamhet. ALIS är en upphovsrättsorganisation som företräder litterära upphovspersoner. ALIS har som mål att öka respekten för samt stärka medvetenheten om upphovsrätten. ALIS uppgift är att träffa avtal och administrera hanteringen av ersättning för vidareanvändning av litterära upphovspersoners verk.

Utredningens förslag

9.2.1 Motiv och inriktning

SFF tillstyrker motiv och inriktning för konstnärspolitiken, men måste betona att de kulturpolitiska målen förutsätter att konstnärerna kan försörja sig på sin konstnärliga verksamhet och har möjlighet att utveckla sitt konstnärskap. Ett övergripande och prioriterat motiv bör därför läggas till om att:

Konstnärspolitiken skall bidra till bättre sociala och ekonomiska villkor för professionella konstnärer så att de kan försörja sig på sin konstnärliga verksamhet och har möjlighet att utveckla sitt konstnärskap.

9.2.2 Konstnärsbegreppet

SFF har inga invändningar mot en fortsatt användning av begreppet konstnär i dess breda bemärkelse inom konstnärspolitiken. Om politiken skall få önskad effekt för exempelvis författare och översättare är det emellertid nödvändigt att i större utsträckning visa att begreppet inbegriper

konstnärligt verksamma inom *alla* konstområden. Utredningen har härvidlag uppenbara brister. Intrycket är att en hel del fakta och överväganden vad avser ordområdet uteblir. Att en utredning som argumenterar för att alla konstnärliga områden inklusive litteratur skall föras samman under ett begrepp, samtidigt i helt centrala frågor förbiser just ordområdet är en varningssignal. Begreppet används i vissa sammanhang enbart för att beteckna bild- och formkonstnärer (inte minst i regionala kulturplaner), vilket komplicerar kommunikationen och förståelsen av begreppet. Även verksamma inom ordområdet, det vill säga författare, inklusive sakprosaförfattare, och översättare skall inkluderas.

9.2.3 Åtgärder för att stärka konstnärernas professionella arbete

SFF delar i stort utredningens bedömning vad gäller åtgärder och välkomnar särskilt konstaterandet att den ekonomiska ramen för konstnärspolitiken bör öka. Området är sedan länge underfinansierat. Dock måste SFF framhålla upphovsrättens centrala roll för att tillvarata författares, översättares och övriga konstnärers intressen. SFF vill därför se ett förtydligande angående detta under punkt ett.

9.2.4 Måluppfyllelse

SFF delar utredningens bedömning att de nuvarande stödordningarna för bidrag till konstnärer i grunden fungerar väl och bidrar till måluppfyllelse, men att de är underfinansierade och att en ekonomisk urholkning de senaste tio åren kan konstateras. SFF välkomnar därför att utredningen vill förstärka konstnärspolitiken och öka den ekonomiska ramen. SFF menar att detta även bör föranleda budgetförstärkningar av bidrags- och stödordningar; det återkommer vi till under punkt 9.11.1.

9.3.1 Allmänt om utbildningssystemet

SFF delar utredningens bedömning, men måste mot bakgrund av utredningens brister i beskrivningen av de konstnärliga utbildningarna understryka att utbildningar inom det litterära området även skall inbegripas. Det är häpnadsväckande att så få beskrivningar av författares och översättares utbildningar ges i en konstnärspolitisk utredning som inbegriper ordområdet.

9.3.2 Konstnärliga högskolornas satsningar mot snedrekryteringar

SFF delar i stort utredningens bedömning vad gäller snedrekrytering till konstnärliga högskoleutbildningar och är positiva till vidare utredning och arbete på området. SFF vill mot bakgrund av utredningens brister i beskrivningen av de konstnärliga högskoleutbildningarna dock påminna om att utbildningar inom det litterära området även skall inbegripas.

9.3.3 Kulturskolans ansvar

Kulturskolorna lägger en viktig grund för dem som senare i livet finner en väg till konstnärliga utbildningar och yrkesval. Kulturskolorna bidrar också till att fler skall kunna tillägna sig kultur i alla dess former. SFF delar därmed utredningens bedömning att kulturskolan måste ges prioritet inom stat och kommun. SFF måste emellertid framföra att ordområdet bör vara en tydligare del av

kulturskolans uppdrag. Den typ av verksamhet som stiftelsen Berättarministeriet bedriver för att stötta lärare med program som skall locka elever att erövra det skrivna ordet torde kunna inrymmas i kulturskolan. Intressanta exempel finns även i den skrivarpofil som drivs inom ramarna för estetiska programmet på Film & Musikgymnasiet i Norrköping, där eleverna arbetar med kreativt skrivande och litterär produktion i samtliga inriktnings- och fördjupningskurser liksom på Fryshusets gymnasium som har valbar "skrivarpassion" på sina program.

SFF vill härvid uppmärksamma om den minskning av estetisk undervisning som skett i grund- och framförallt gymnasieskola under senare år. Konstarterna är helt centrala i det demokratiska samhället – men inte i skolan. Denna omständighet torde på längre sikt kunna få allvarliga konsekvenser inte bara för det konstnärliga utövandet utan också för demokratin. Det är redan i skolan man som ung ges möjligheten att erfara konstarterna och bibringas kunskap om dem.

SFF önskar att de estetiska ämnena återigen provas för att bli obligatoriskt för alla gymnasieelever. SFF deltar gärna i diskussioner om hur det skulle kunna gå till.

9.3.4 Tillgänglighet till konstnärliga utbildningar

SFF delar utredningens bedömning beträffande tillgänglighet till konstnärliga utbildningar, men vill mot bakgrund av utredningens brister i beskrivningen av de konstnärliga högskoleutbildningarna understryka att utbildningar inom det litterära området också skall inbegripas.

9.3.5 Konstnärliga produktionshus för ungdomar

SFF välkomnar förslaget om produktionshus för unga. Förutom att sänka trösklarna för konstnärligt engagemang och arbete innebär detta även nya och intressanta arbetstillfällen för professionella konstnärer, som vi förutsätter får yrkesmässigt och skäligt betalt för uppdragen som mentorer.

Liksom tidigare ser SFF emellertid ett behov av att understryka att ordområdet och litterära uttryck självklart skall vara en del av produktionshusens verksamhet. Vi vill även framhålla att i arbetet med att finna lämpliga mentorer bland professionella konstnärer bör centrumbildningarna kunna vara behjälpliga.

SFF önskar i sammanhanget påpeka att detta är ett förslag som inte enbart kan sägas ha konstnärspolitiska motiv utan även sociala och samhällspolitiska utgångspunkter. Det kan därför ifrågasättas om hela budgeten för denna satsning skall tas från kulturområdet.

9.4.2 Digitaliseringens påverkan på konstnärernas yrkesutövande

Att digitaliseringens påverkan har varit stor när det gäller konstnärers yrkesutövande är SFF enig med utredningen om. Likaså att insatser och reformer behövs på området. Särskilt angeläget är att det litterära arvet digitaliseras och SFF menar att detta bör kunna samordnas med det pågående arbetet i Litteraturbanken. Vidare är det avgörande att upphovspersoner ersätts vid digitaliseringsprojekt.

SFF väljer i övrigt att inte uttala sig om de specifika förslagen som läggs då vi har svårt att avgöra hur verkningsfulla de är ur ett konstnärspolitiskt perspektiv. SFF vill framhålla att det är viktigt att dessa

100 miljoner används på ett ändamålsenligt sätt så att de i själva verket når ut till och gynnar enskilda konstnärer. SFF anser vidare att analysen av konstnärernas villkor på den digitala marknaden bör inkludera vilka inkomster som upphovspersoner får i form av royalties, honorar och upplåtelseavtal. Ett stort problem är att en försvinnande liten andel av de intäkter som konst och kultur genererar på nätet når ut till de som skapar den. Det är en utmaning som knappast några myndighetsuppdrag kan lösa. Här är det upphovsrätten och de ersättningsordningar som finns för konstnärer (exempelvis biblioteksersättningen) som är centrala.

9.4.5 Stärkt arbetsmarknad genom residensprogram

SFF avfärdar förslaget om residensprogram på myndigheter. För litterära upphovspersoner vore residensprogram på skolor, inklusive folkhögskolor, universitet och högskolor, samt bibliotek däremot av stort värde.

SFF tillstyrker däremot förslaget om nya internationella residensprogram och välkomnar särskilt att författare och översättare uttryckligen inkluderas. Jämfört med andra konstnärsgrepp har de varit påtagligt eftersatta. Vi vill påpeka att detta relativt nyligen har utretts av Konstnärsnämnden varför en ny utredning inte torde behövas. De internationella residensprogrammen har ett stort värde för litteraturen, dock är det konstnärspolitiska värdet i förslaget något mer oklart för SFF. Slutligen menar SFF att residens på ordområdet bör utformas i samverkan med Sveriges författarfond, som föreslås, men även i dialog med Författarförbundet, Journalistförbundet och Dramatikerförbundet.

9.4.7 Konstens behov av mellanhänder

Angående konstens behov av mellanhänder – SFF anser att begreppet mellanhänder för tankarna till ett ytterligare led som tjänar på konstnärerna och ställer sig frågande inför valet av begrepp, *men* SFF är enigt med utredningen om att de strukturer som finns för att främja konstnärers sysselsättning och sociala och ekonomiska trygghet bör stärkas och kompletteras. Det gäller särskilt aktörer som initierats och drivs eller styrs av konstnärernas egna organisationer, såsom centrumbildningar och alliansverksamheter.

SFF välkomnar ett statsbidrag för försöksverksamhet med en allians för konstnärliga upphovsmän/upphovspersoner och att förutsättningarna för detta skall utredas. Det är i sammanhanget viktigt att lyfta fram att förutsättningarna inom de skilda upphovsmannaområdena ser olika ut och att olika modeller förmodligen måste prövas för olika konstområden, en utredning måste ta ett brett grepp. Det är centralt, menar SFF, att även litterära upphovspersoner ges del i trygghetssystem. SFF skulle gärna se att detta utreddes av en bred expertgrupp från olika myndigheter som kan ta ett samlat grepp i frågan och även samverka med den föreslagna pensionsutredningen. Om inte allianser är en möjlig lösning för litterära upphovspersoner måste andra system till för att försäkra att även våra målgrupper får tillgång till de sociala trygghetssystem som träffar andra konstnärer (via nuvarande allianserna för närvarande 90 miljoner kronor), och budgeten för detta behöver utökas väsentligt. De 15 miljoner kronor som tillförs i försöket är inte tillräckliga på sikt.

SFF tillstyrker förslaget om ökade anslag till centrumbildningarna.

9.5.3 Kultursamverkansmodellen

Vad gäller den så kallade tillitsmodellen avfärdar SFF den nya förordningen om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet som slopar den kulturområdesindelning som finns idag. SFF ser uppenbara risker för att ordområdet instrumentaliseras och begränsas till enbart läsfrämjande insatser. Vidare vill SFF föreslå, precis som i förslaget till den statliga styrningen av kulturinstitutioner, att regionerna i efterhand skall redovisa hur deras användning av resurserna påverkar de professionella konstnärernas arbetsmarknad.

SFF instämmer dock med utredningen i att kultursamverkansmodellen i många avseenden varit lyckad, men vill särskilt lyfta fram det utredningen själv konstaterar – nämligen att konstnärer som inte tillhör grupper som har anställningar på regionala kulturinstitutioner riskerar att hamna utanför utarbetade av regionala kulturplaner. Det gäller i allra högsta grad SFF:s medlemmar. Ansvaret hos regionerna att hämta in synpunkter och förslag från olika konstområden bör därför understrykas. Här är det också på sin plats att betona det faktum att folkbiblioteken inte alls omnämns i utredningen, trots att de är en betydelsefull förmedlande och utbildande aktör på ordområdet.

Med hänvisning till utredningens redogörelse om urholkning av medlen menar SFF vidare att frågan kan ställas om ett tillskott på 25 miljoner till regionerna är tillräckligt.

9.5.4 Kulturarrangörer i hela landet

SFF välkomnar förslaget att Kulturrådet skall följa upp och redovisa arrangörsledets arbete, men måste påminna om att i analysen inte bortse ifrån författares och översättares villkor och det arbete som arrangörsleden där utför eller inte utför.

9.5.5 Konstbildningens betydelse

SFF välkomnar förslaget om ökat stöd till konstbildningens organisationer och föreningar, men måste påminna om den viktiga bildningsinsats som översättar- och författarbesök på skolor och bibliotek utgör.

9.6.2 Offentlighetsrättsliga ersättningar

SFF välkomnar förslagen om att bibliotek ersättningen bör finnas kvar i sin grundläggande form. Viktigt är också att både författare och översättare ersätts som idag.

Vi välkomnar särskilt att det skall prövas om bibliotek ersättningen även skall omfatta e-böcker. Författare och översättare har en utsatt roll som avtalspart på bokmarknaden, ersättningssystemen är därför avgörande för försörjningen och det är viktigt att de utvecklas i takt med digitaliseringen. SFF menar att det finns goda konstnärspolitiska skäl att öka budgeten på detta område och samtidigt göra fler ersättningar pensionsgrundande.

Vad gäller talböcker vill SFF framhålla att talboks ersättningen idag minskar per exemplar i förhållande till tidigare nivå. De senaste tio åren har den mer än halverats. Det beror på att

digitaliseringen medfört att produktionen av talböcker har ökat kraftigt, samtidigt som den anslagna ersättningen inte ökat i samma takt. Under 2006 uppgick antalet framställda talböcker till cirka 150 000 exemplar och tio år senare, 2016, uppgick antalet till drygt 950 000 exemplar.

Talboksersättningen är en betydelsefull inkomst för ett stort antal författare och översättare och inskränkningen i upphovsmannens ensamrätt till sitt verk riskerar att förlora legitimitet då ersättningen till de författare och översättare som skapar verken minskar över tid. Därför är det viktigt att nivån på talboksersättningen återställs till tidigare nivå i förhållande till det ökade nyttjandet.

9.6.3 MU-avtalet

SFF ser positivt på förslaget om redovisning av ersättningar samt ökat anslag till MU-avtalet, men vill se ett motsvarande avtal på ordområdet som garanterar översättare och författare en avtalad minimiersättning för framträdande och deltagande i all offentligt finansierad verksamhet. Förutom avtal om minimiersättning måste även medel tillföras för att ersättningar de facto skall kunna utbetalas. Det är idag ett betydande problem att våra målgrupper inte får skäligt betalt vid sådana arrangemang och därmed går miste om avgörande intäkter. Författarförbundets styrelse gjorde redan i mars 2014 en förhandlingsframställan om ett ramavtal med staten.

9.6.4 Upphovsrätten

SFF delar utredningens bedömning vad gäller upphovsrättens centrala betydelse för konstnärers möjlighet att leva på sitt konstnärskap – den kan inte nog understrykas. Författare och översättare har en utsatt roll som avtalspart på marknaden och upphovsrätten måste skyddas och garanteras även i en digitaliserad värld. SFF betonar vikten av det upphovsrättsliga arbete som just nu sker i EU. För litterära uphovspersoner liksom för många andra uphovspersoner är detta en av de högst prioriterade politiska frågorna. SFF samarbetar med KLYS och hänvisar till dess svar för en utförligare redogörelse.

9.7.5 Tre typer av bidrag och stipendier

SFF har i sig inget att invända mot förslaget om tre typer av bidrag och stipendier, men anser att utrymmet för "regeringen och bidragsgivande instans att ange mer preciserade ändamål" är en avsevärt vid och betänklig skrivning och ställer sig frågande till hur detta är tänkt att tillämpas. SFF vill härvid betona vikten av att verka för stipendier som sträcker sig tre år eller längre, med hänsyn till att de är skattepliktiga och därmed pensionsgrundande.

9.7.9 Redovisning av bidrag

SFF vänder sig kraftfullt mot förslaget om redovisning av stipendier, vilket går stick i stäv med principen om armlängds avstånd. Vad gäller stipendier sker i praktiken redan en uppföljning, i bemärkelsen att inga nya stipendier tilldelas såvida inte tidigare erhållet stipendium resulterat i något verk. Vi ifrågasätter också vad myndigheterna skall göra med redovisad information.

9.10.3 Bedömningsgrupper

SFF välkomnar förslaget om fortsatta bedömningsgrupper och instämmer i att modellen fungerar väl.

9.11.1 Konstnärspolitikens budgetram

SFF välkomnar utredningens förslag om utökad budgetram för konstnärspolitik. Vi vill dock framhålla att 225 miljoner kronor inte är tillräckligt. Enbart sett till den föreslagna allianslösningen för upphovspersoner borde den, eller annan lösning som ger upphovspersoners tillgång till sociala trygghetssystem, tillföras 200 miljoner kronor för att vara överensstämmande med de allianslösningar som finns för andra konstnärer idag.

SFF har som tidigare redogjorts för dessutom svårt att bedöma de konstnärspolitiska vinsterna med digitaliseringsprojektet. SFF vill framhålla att det är av yttersta vikt att dessa medel inte fastnar i byråkratim utan att de på ett ändamålsenligt sätt når ut till och förbättrar villkoren för enskilda konstnärer både direkt och indirekt.

SFF menar vidare att andra förslag som produktionshus för unga och internationella residensprogram inte enbart kan sägas ha konstnärspolitiska motiv. Vad beträffar allianslösningarna gränsar de liksom andra åtgärder till arbetsmarknadspolitik och sociala områden. SFF ifrågasätter sålunda att de föreslagna åtgärderna till sin helhet skall inrymmas under utgiftsområde 17.

Bland förslagen saknar SFF utökade anslag till offentligrättsliga ersättningar och bidrag, något som är av största vikt för litterära upphovspersoner. Detta gäller även talboksersättningen som måste utökas väsentligt.

Slutligen ställer sig SFF positiv till möjligheten att Allmänna arvsfondens medel även skulle kunna vara tillgängliga för konstnärer.

Remissvaret har beslutats vid Sveriges Författarförbunds styrelsemöte den 18 september 2018.

För Sveriges Författarförbund

Grethe Rottböll

Förbundsordförande